

Rust en poëzie

Ze tonen poëzie, vertellen over de mensen die heen gingen, brengen geschiedenis tot leven... Opstappen en afstappen langs de kerkhoven in Friesland.

TEKST EN FOTO'S: RUUD SLAGMOLEN

Je fietst langs een kerk en wordt als een magneet naar de begraafplaats getrokken. Een kerkhof is een plek waar je stilstaat bij het leven en de vergankelijkheid. Zeker in de herfst, als de goudkleurige bladeren de zerken een bijna romantisch aanzicht geven. Wat dat betreft biedt Friesland rustplekken in overvloed. Alleen al tijdens deze fietstocht kom je een stuk of veertien kerken tegen. Opstappen en weer afstappen dus.

GRAFPOËZIE

Bomen met roestbruine bladeren geven een beschermt en gewijd gevoel, zoals bij

PRAKTISCH

INFORMATIE

- VVV Leeuwarden, Sophialaan 4 te Leeuwarden, tel. (0900) 20 240 60, www.vvvleeuwarden.nl. Geopend: ma 12-17.30 uur, di t/m vr vanaf 9.30 uur, za 10-15 uur.

FIETSVERHUUR

- In het gebied van de fietsroute zijn geen fietsen te huur. Dichtstbijzijnde adressen:
- Leeuwarden: Rijwielshop, Stationsweg 3, tel. (058) 213 98 00. Geopend: ma t/m vrij 05.50-00.30 uur, za 06.00-01.00 uur, zo 07.07-00.25 uur. Kosten vanaf € 6,50 per dag. Borg: € 50,-. Legitimatie verplicht. OV-fiets ook aanwezig.
- Sneek: De Twa Tsjillen, Wijde Noorderhorne 8, tel. (0515) 413 878. Geopend: di t/m vr 8.15-18.00 uur, do tot 21.00 uur, do gesloten van 12.15-13.30 uur, ma 13-18 uur, za 8.30-17 uur. Kosten: € 8,50 per dag. Borg: € 50,-. Legitimatie verplicht.

VERPOZEN

- Café De Boazumer Mjitte, Waltawei 22 te Boazum, tel. (0515) 521 274, www.boazumermitte.nl. Geopend: april t/m september vanaf 10.00 uur, andere maanden vanaf 16.00 uur. Zondag van 13.00 tot 20.00 uur. Woensdag gesloten.

het intieme kerkhof van Weidum. Een paar dikke beuken kijken toe. Ze moeten al heel wat jaartjes oud zijn. Voor die dromerige beelden kom je graag naar het midden van Friesland. Ook de namen van de dorpen versterken dat poëtische gevoel: Tersoal, Poppenwier, Mantgum, Oosterlittens, Britswerd en Lytsewierum... Terwijl je fietst door het vlakke landschap kondigen de kerktorens, vaak met kenmerkend zadeldak, een volgend rustpunt aan. Even de grafstenen lezen. 'Hier ligt Poot, hij is dood.' Wellicht het beroemdste grafschrift van Nederland is gewijd aan de achttiende-eeuwse dichter Hubert Korneliszon Poot. De dichter ligt in Delft, maar de humorvolle rijmregels bestaan slechts op papier. Het noorden van ons land wordt bevolkt door mensen die niet direct als poëtisch bekend staan. Toch kom je grafpoëzie in overvloed tegen. Neem de bijzondere be-

graafplaats van de invloedrijke familie Buma, schuin achter de bescheiden kerk van Weidum. Volg de straat Kaatsbaan tot aan de boerderij, waarvan de pachtopbrengst de basis vormt voor het onderhoud van het particuliere kerkhof. Even aanbellen en wellicht gunt de eigenaar je een blik op de aangrenzende rustplaats. Een gevelsteen van het boerenhuis toont de toepasselijke tekst: 'As 't den tijd is, maost d'er wêze.' Dat geldt dus ook voor de vermogende Buma's. 'Een bloem verplaatst, door vaders hand. In reiner lucht, in beter land.' Het gedicht siert een kindergraf dat tussen de resten ligt van familieleden die functies bekleedden als advocaat, burgemeester, plaatsvervangend kantonrechter en cavalierist. De begraafplaats is te danken aan Roline Maria Hora Siccane. De echtgenote van Mr. Bernhardus Buma (1770-1838) wilde niet in de kerk of op het kerkhof van Wei-

dum begraven worden, maar daarachter: op een stuk land in de open lucht. Later volgden echtgenoot, zonen en andere familieleden. Sinds 2000 is de rustplaats een beschermd monument, dat – hoewel dodenakker – een stuk Friese geschiedenis levend houdt.

BAARDLOZE JEZUS

Natuurlijk blijf je niet alleen buiten, ook binnen is er immers heel wat te zien. De dertiende-eeuwse kerk van Weidum staat op de resten van een voormalige terp en is een van de weinige Friese voorbeelden van romano-gotiek. De toren van tufsteen dateert uit 1100 en is later verhoogd en voorzien van een hoge naaldspits. Het interieur maakt indruk met z'n complete zeventiende-eeuwse betimmering, de fraaie afscheidingswand en de gesneden preek-

RIJKE STINKERS

Alleen rijke mensen konden vroeger een graf in de kerk bekostigen. Geen pretje voor de kerkgangers; de graven verspreidden een zeer onaangename lucht. Zo ontstond de uitdrukking 'rijke stinkers'. Al tijdens de Napoleontische periode, die eindigde in 1814, werd bepaald dat er niet meer in de kerk mocht worden begraven. Tijdens Koning Willem I werd de bepaling tijdelijk teniet gedaan. Maar in 1827 kwam, mede uit hygiënisch oogpunt, het verbod er alsnog.

HET WONDER VAN WIEUWERD

Nadat timmerlieden in de grafkelder van de kerk elf kisten met uitgedroogde lijken vonden, bleek dat de lichamen spontaan waren opgedroogd. Komt het door de tocht in de kelder? Zijn er aardstralen werkzaam? Wat het ook is, het werkt nog steeds. Er werden dode vogels opgehangen; ook zij werden gemummificeerd. Aan de mummies is te zien waar zij aan overleden. Geopend: van april tot november, ma t/m za, van 10-11.30 en 13-16.30 uur. Entree € 1,50. Adres: Bessens 6 te Wieuwerd, tel. (058) 250 14 98.

stoel met doophek. Pronkstuk is de familiebank van de Burmania's uit 1708. Het luid tikkende uurwerk uit circa 1650 zie je ook niet over het hoofd. Het wordt twee keer per dag opgewonden. De geelkope-rende kandelaars tot slot maken de bijzondere charme van het interieur compleet. Eerder kwam je al door het dorp Boazum, een van de oudste dorpen van Friesland. Ook daar zo'n uniek geval. Vanwege de toenmalige strijd tegen het water ligt de dertiende-eeuwse kerk op een terp. Tijdens de restauratie in 1941 werd in het gewelf een bijzonder fresco ontdekt, de zogenaamde Majestas Domini. De schildering stelt een baardloze Christus op een troon voor, omgeven door vier evangelistensymbolen. Vaak wordt Jezus met baard afgebeeld, maar daar moesten ze in Boazum dus niets van hebben. Nóg zo'n leuke afstap is Baard. Sinds mensenheugenis worden bewoners van het

dorp – nog zo'n tweehonderd – Baarder katten genoemd. Het beeld van een kat, bij het kaatsveld in het midden van het dorp, herinnert aan dat feit. Ondanks de geringe omvang heeft het dorp een dokter, een eetcafé en een school. Iets verderop fiets je, via een smal pad door het vlakke groen, Oosterlittens in. Het dorp ligt in een rustieke omgeving. De strategische ligging aan de kruising van de Frjentsjerter Feart en de Boalsserter Feart heeft veel aan de toenmalige welvaart bijgedragen. Een groot deel van de oude bedrijfspanden is nog met het water verbonden. De schoorsteen en het ketelhuis van de in 1997 gesloopte zuivelfabriek herinneren aan economisch bloeiende tijden. Dan opnieuw de weilanden in. Een smal pad leidt langs de vaart en voert je naar een ander opmerkelijk kerkhof, midden in het boerenlandschap. Centraal middel-

punt is het monumentale en piramidevormige klokhuis, een van de vier die Friesland nog bezit. Tot 1970 werd het luiden van de klok handmatig gedaan. Voor één gulden per week. Nu gebeurt het automatisch om twaalf en zes uur 's avonds, op weekdagen ook om acht uur 's morgens.

NATUURLIJKE MUMMIËS

Opnieuw het zadel op. Nog even en het beginpunt van de tocht is weer in zicht: de kerk van Wieuwerd. In de grafkelder zijn vier mummies van de in 1765 gevonden elf kisten met uitgedroogde lijken te zien. Tot op vandaag is het een raadsel hoe de lichamen zijn op natuurlijke wijze gemummificeerd. Vooral de luchtgaten in de muren spelen een rol bij het uitdrogingsproces. Dan nog een laatste blik op het kerkhof. Even zien of je opmerkelijke grafpoëzie kunt ontdekken – alhoewel je tijdens deze tocht al volop inspiratie hebt opgedaan. Zoals: 'Hier rust, o bezoeker, mijn zo beminde vrouw. Ze heeft mij fietsend vergezeld, met liefde, deugd en trouw.' ☺

Kijk op pagina 70 voor een gratis tweede kop koffie bij café De Boazumer Mjitte.

